

ERTMAN, ISRAEL

**Huus-medicin, alla bräcklige och siuka til
tienst, : korteligen författat vppå thet tydska
språket, anno 1672. den 14. febr. / aff Israel
Erttman. ; Men sedan, ... vppå thet svenska
tungo målet transf**

1672

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> eller boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

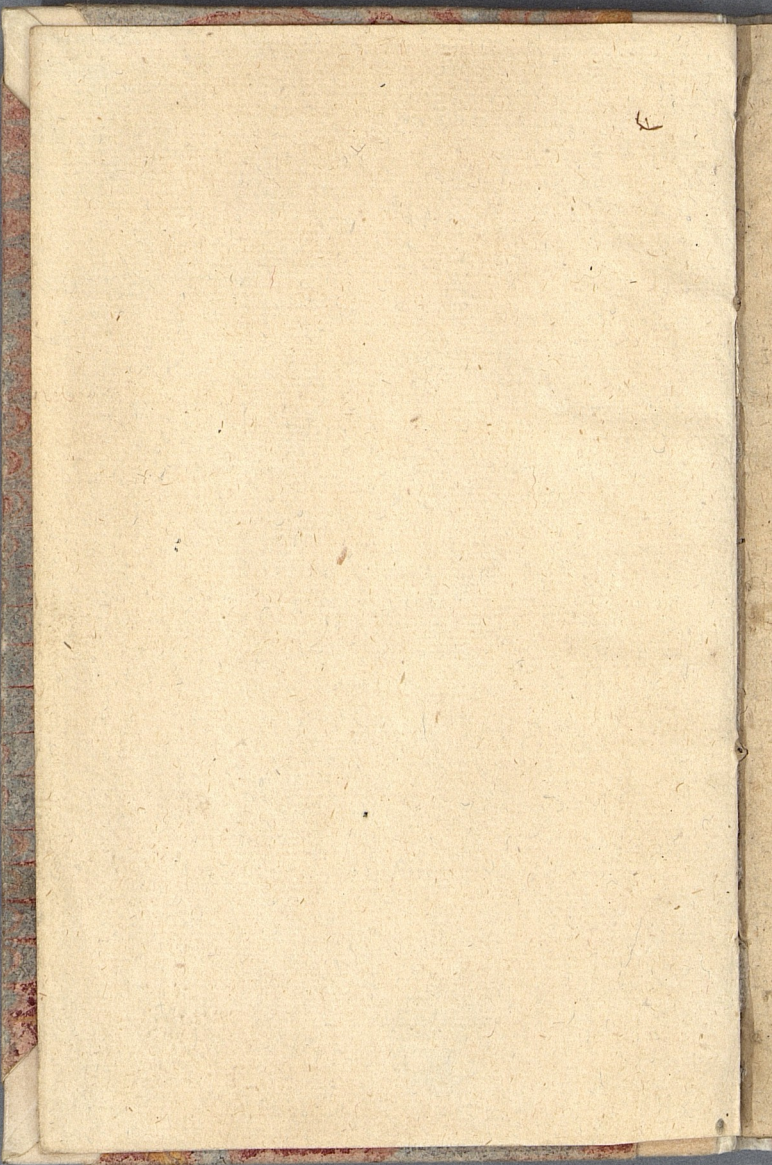
F. 1700

Med.

F 1700

2715

1204
1672

Huus=Medicin,

Alla Bräcklige och Siuka til
tienst/ korteligen författat vppå thet
Tydska Språket/ Anno 1672.
den 14. Febr.

aff

Israel Ertman.

Men sedan / effter mångens
begäran vppå thet Swenska Tunga-
målet transfererat, och medh Authoris
egen bekostnad å nyo aff Tysc-
ket vthgången
igenom

Johan Otterman.

Stockholm/

Tryckt Åhr 1672.

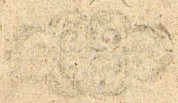
James A. Leitch, Jr.

of the County of ... State of ...

Special Agent

James A. Leitch, Jr.
of the County of ... State of ...

James A. Leitch, Jr.

James A. Leitch, Jr.

James A. Leitch, Jr.

James A. Leitch, Jr.

James A. Leitch, Jr.

Den Allmæchtige Guden til loff och
åhra / och min Nässets egen Dytta at bruka
för sin Halsa och Sundheet / är thenre lille
Huus-Läknebooken til efferrättele vrbais-
wen. Til hwilken werckap / iagh igenom Gud; Råd
kommen är / efferr iagh vthi min Ungdom många
fremmande Städer besökt / och vthi min Wanlige
ålder och lifstijdh vthi Kriigh / och vnder Militien
siene hafwer : Allså är migh i Selstlip refererat
wordet aff en och annan / som stora Dräckeligher-
ter warit vnderkastat / många slag; Medicamenter
brukat / och stora Medel ther på spenderat / som doch
intet kunnat hjälpt / men så snare the warit inrådde
ehesse efferrföllande Recepter at bruka / och the eff-
terkommit / äre the Gudi loff / frist och helbregda word-
ne. Sådana förnämlige Medel som i sådana swåra
Stundomar och Kranckheer hafwa hielpa kunnat /
hafwer iagh noghsampt i acht tagit / och nu på äth-
stillige Personer ifrån Anno 1640 til närwarande
stidh proberat, och the Krancka stitigt vrbesat / och
ther hoos vpsatt / hwilka medel til hwar Kranckheet
gode eller onde gjorde hafwa / och allså hwar man
gärna siene / hwar före iagh ock stort tillop hafte haf-
wer / är doch wäl contenterat wordne. Doos the Rik-
ka hafwer iagh hafte godh affection och tack säneise /
och hoos the Fattige een hierteligh önskan / at Guds
migh sådant riikeltigen belöna och wedergålla stulle.
En wil iagh ock icke thenne Werckap medh migh lå-
ta boredös / vthan then samma högre och nedrigare

Ståndpersoner / såsom icke Housmedel och Sund-
heetz Tuhr vppenbarat hafwa. Then högste Guden
wille och nådeligen vthi min Lifstid / och sedan til
yr första Dagen sådana Medel wådisigna / för sin
Sons Jesu Christi willie / Amen. H Erre Jesu
Gudz Son sågh nu allenast icke ord / så warda alla
tina tienare och tienarinnor helbregda.

Syr. 38.

Min son / pröfwa hwad tin Krop fundt
är / och see hwad honom ofundt är / thet giff
honom icke.

Abra Läkaren medh tilbörlich åbro / at
tu må få honom i nödenne / Ty H Erren haf-
wer skapat honom.

Num. 1. En principal Wage Tuhr / hwilken
näst Gudz hielp / rensar och reensar Magan / och är
tienlig vthi hitige och sårtilige Siukdomar / gör godh
Appetit til Waat / hwar igenom Kroppen kommer
til sina förriga krafter. Och är thetaste sådane Me-
dicament som mången icke för penningar hafwer
kunat få köpa / en heller warit at bekomma / hafwa
nu altså Rijke och Fattige sig thet på säkert at för-
låta (näst Gudz nådiga hielp) - NB Och warder
thetta sålunda giordt / man tager för 4 öre Koppar-
mynt starkt Brannevijn / och låter thet vthi een
Steenpotta eller Faat / thet vthi lägger man någø
Malört / een hand full / affrepat aff grofwa Stiekam /
sedan cänder man Brannevijnens an medh Eld / och
låter thet brinna medh Malörten til thes måsta kraff-
ten är aff Brannevijnens / så silar man thet igenom
tre reene Kläder / och dricker thet warme Affron och Mor-
gon /

gon/ Ja wäl efter Wälriiden/ och iwo längre thet bru-
 tas/ iwo större nytta thet medh sigb hafwer. NB Thera
 hielper ock för Rodren / när thet blifwnt warint
 druckit. NB Waldré extract är och wäl gode/ men
 til thesse Kranckheet best orientligh / ty thet som an-
 går Löfwer och Lungor / måste igenom thessa Medel/
 aff Sid cureras.

Num. 2. Jte stönt Medel som man brukar in-
 werkes / reclar och rensar alla Ledemoter / och hafwer
 stoor wärckande widh Jehr-wärck / thet fördrifwer
 ock alla Podagriste Stuber/ aff hwilka många Men-
 niskior stoor plåga hafwa / och brukas thessa två rec-
 ser om åhret/ först när Löfwer spricker uth / och sedan
 om Hösten när Löfwer faller aff. NB Jagh hafwer
 kände en Löfwerste som förberörde Medel brukat / och
 är Gudi loff frist worden. Anno 1665 hafwer ock
 en Dagere på Södermalma brukat thessa som tilfö-
 rende/ wühan Glasögon / hwarcken läsa eller skrifwa
 kunde/ men sedan hulpen/ och wäl/ både läse och skrif-
 wt. En förnäm Secreterare hafwer migh berättat/
 at han ock hafwer brukat thessa Recept för Ste-
 nen/ och är wäl hulpen/ at Steenen är thet aff bräkt/
 och sedan sin plåga frist worden. Och warder thessa
 köpt på Apoteket / och sålunda skrifwit/ Reml. Man
 köper på Apoteket Conserva: Rosar: Vitriolat: En
 Unß. Harmodactil ver: & a Cort: Mund: Ser-
 quinton, Magister: Scamon: två och itte halfft quin-
 tin. Tartar: vitriolat: itte ledh. Pulo Cinamon: a
 Cut: Carriophilk Zinziber: Albi ää xv: Ol
 Cimmi fem droppar. & cum Sirupe violarum,
 misce forman Boli, här vthaff tager man in tred
 eller itte och itte halfft quinquin.

Num. 3. Jte skönt medel för Störblugg / som
öpnar alla Sweetholen på Wennittian rensar Krop-
pen och fördrifwer all Fuchtigheet ifrån Lifsuet som
sitter emellan Hudh och Rötter / och skal man ther aff
så swettas / at man måste ächskillige reesor ombryta
Lindskläder / både at rörela aff Sweetten och annat.
Doch måste man här hoos achta / at man intet
swettas öfwer sin förmågo. Thetta hafwer mången
brukat / som ingen förhopning hafte om bättring / och
sagde sigh aldeles wara förrökat. Men doch (Gudi
loff) igenom thetta Medel befriade. En Fiehemä-
stare vthi Stockholm hafwer fordrat mig en gång
til sigh / han hade thenne Kranckheet så starck / at han
kunde hwarken gå eller stå / kände sigh doch ingen
wård i kroppen / vthan at blodet war förstoppat / han
brukade thetta medel / och swettades så mycket / at han
två eller tree reesor måste ombryta Skjortor / ther ill
brukade han den Purgation N. 2. Han berättade
at thet gjorde honom strax lindring i heela kroppen.
Jr ock effter min affreesa frist och helbredda worden.
Doch göres thetta sålunda. Man köper för een half
marck Sibenhohm på Apoteket / thet lägges man på
gjödd vthi itt Fyrfaat / ther öfwer ställer man sigh /
wål tillhelt medh kläder / at Röken intet stryper vth /
en heller at Röken kommer by i Näsan / vthan täp-
per wål omkring Halsen / Sedan lägges sigh i Sän-
gen och swettas ther på.

Num. 4. An itt approberat Medel för Stör-
blugg / hwilket iagh vå mig siess proberat hafwer /
och hade iagh den så starck / at iagh mig näppligen
röra kunde / och war heela min kropp / som iagh hade
hafte itt Harnest på mig. Men så snart iagh thetta
hade

Hade brukas wardt iagh (Gudi loff) frist igen. NB
Här hoos är at weta / man kan aldrig snarare få
Störbiugg / än at man äter Sösuppa eller Ligge-
midel medh Brödh ther wihi som är steekt i Smör/
och smärt seurt. Och steer thetta sålunda. Man ta-
ger een Tennanna / och rijsper thea en trediedeel full
medh Pepparroot / fyller segan Kannan full medh
gammalt Wiodh / hwar aff man sedan dricker Affron
och morgon 2 eller 3 Stedar / man rörer thet först
wäl om / Thetta brukas i 14 dagar eller 3 wöcor

Num. 5. Är ännu itt stönt medel Störbiugg
fördrifwa / när man tager morgon och affron / och el-
liest om dagen / och dricker ut Wjinglaas fullt aff thet-
ta Wain / så skal han finna at thetta och the andra
förrige medel warda wärckandes / at Gudh ther före
högeligen bär lofwat. Och beredes sålunda: Man
tager för Påsta the ynga Tallekottar aff Tallar / lägg
them wihi itt Slaas / en trediedeel fullt / ther på står
man Glasen fullt medh Keenst Wijn eller Franck /
och sätter thet om Wineren wihi Sugen / och om
Sommaren wihi Soolen / at thet distileras, och se-
dan brukat som sagdt är.

Num. 6. Itt yndersampt Wain / hwillets kreff-
tige wärckan genom Eld och Wain aff hårde Gree-
nen blifwer twingad / och thet kostelige Salt at för-
liknas widh / effter thet på ynderligt sätt the största
Huswudetrancher curerar emooe alt Menniskli-
gu förnuft. Men effter thetta Wainet / förmedelst
thes föora krafft är Anno 1665 och 1669 wihi
Stockholm så bekandt wordet / at äthskillige Perso-
ner inighhögeligen iser om bedit / at lära them thet-
ta Wainet göra / thet iagh ock them yprichtige lärde
haf-

hafwer. Men then är skidnads/ vthi hwilka thetta
 Warnet/ hwart Sgnebleck gör lindring och vthi hwad
 Franckheet thet ock gör två reesor förre smerta och
 wee / och huru thet til hwariehanda Siudom brukas
 skal a parte, Är aff Num. 22 vti effterfölliande Re-
 lation at afftaga och förnimma. Receptet är så:
 Man köper een stor kruk / och sätter den full medh
 warn på Eiden / men at thet vthi feelas en rumme
 bredt/ at Krukau icke full är när thet kokar / sedan ta-
 ger man krukau medh warnet aff Eiden och röder
 thet vthi ofläck Kalc til thes krukau blifwer rått
 full/ och låter hret sedan stå 8 eller 12 tijmar/ så sät-
 ter sigh een tioc hudh ofwan vppå såsom itt glaas/
 den tager man aff medh een stedh / och låter den vthi
 itt glaas / thet til skal man låta fullt glaset aff thet tun-
 na warnet medh Sandel beblandat/ och behöfwas thet
 icke vara så mycket / sedan binder man thet wäl til.
 Och warder brukat som förmåles ifrån Num. 7. til
 Num. 22 Och brukas thetta alt vthwertes allenast
 medh reena Dufar thet vthi wååta gjorde. Och när
 the warda torre och heera / måste the åter på nytt wå-
 ras. Thet hoos är til achta/ at man gör warnet lagh-
 ligh warmt / i synnerheet hoos barn och annat yngt
 Solck/ så hielper thet mycket bättre.

Num. 7. Medh thetta vnderlige Warnet haf-
 wer iagh Anno 1665 vthi Stockholm en yng Dreng
 curerat Frankoserne / som intet wille bekänna sigh
 hwem han war / vthan låt man såna at han hade try-
 hool på sin hemlige Lem / och hade thet hoos gruswe-
 ligh pijn / swullin och heet öfwer heela Lifwet/ och
 war doch vthslagit i Ansichtet/ och vthi hufwudet ha-
 de han kulor så stora som Waldörter / honom sände
 iagh

iagh aff thetta Wartner / och bödh honom allenast blö
ra Dufar ther vthi och lägga på Sären och kulorna
sampt allestans ther thet war vthslagit / ther aff gief
all heeta och wärck bort / allenast han brukade thetta
flitigt alitjdh medh våra dukar. Och när han thetta
widh påß 3 eller 4 dagar hade brukat / kom hans budh
til mig och berättade at all Wäret och Swulnadhe
sampt hölen på hemlige lemnen war heelat. Sedan
lät iagh honom två gångor purgera / och två gån
gor swettas / thet ena om thet andra / medh Num. 2.
purgerade han / och medh N. 3. swettades han / ther
effter slogh thet lister vth / ther påbrukades åter thetta
Wartner flitigt. Bless frist och färdigh vthi 14 da
gars tijdh. Receptet. Noos thetta Wartner är nå
got synnerligt at märckia / effter thet aff een starck
Materia är gjordt / så biter thet intet vti öpna Såår
eller i huden / men Ljstörner och Wartor förtärer
thet / och intet thet andra förtet. Och må ingen tvifla
at thetta icke tager bort Ljstörner som i N. 16 bestrif
wit är / doch måste thet dageligen brukas vthi sex ve
fors tijdh.

Num. 8. Thetta Wartner sönderbryter och thet
vthwertes Steenen / Anno 1665 kom en Capitein
från Riga til mig / som vthi 4 dagar intet hade kun
uat låta sitt wärn / hade grufweligh pijn vthi heela
kroppen / och alt til Footebladen hade han stor heeta /
vnder Nasan stodh hans blåsa en rumme högh / och
wille snart spricka sönder / ropade jemmerligen / ho
uo m gaff iagh aff thet Wartner / hwar vthi han gior
de Dufar wååce / och bandt om ifrån knån neder
til footebladet / så snart thet war gjordt / begynte all
bekigheet och wärck gå bort / ia på een halff stund / la
de sigh

de sigh lüjet at sofwä/ och tå spade sigh Blåsan/ Steen
gick sänder och sedgn rann wätret fort vth / och bleff
frist vthi en timma (Gudi loff.) 1669 Ät ock en
Bondedreng äfwen hulpen/ sampt ock An. 1670. en
Man från Kostock.

Num. 9. Förefressne Watern Curerar ock the het-
tige Huswudranck heeter / An. 1668 lägh en Man
vthi Stiffet Brehmen i tvee weter vthi bekigh Brän-
nesfuka / kunde sofwä hwarfen natt eller dagh / han
brukade thetta och wardt frist. An. 1969 wardt een
förnemblich Frw i Strålsund bätre från Bränne-
sfukan aff thetta Watern. Efwen ock An. 1672.
een Smedzhustru vthi Stockholm brukat thetta me-
del effter N. 28. på båda armarna medh Dukar/
sampt Huswudet och Höstren/ Bleff ock frist aff sam-
ma Soot. NB Du wille iagh gärna weta huru thet-
ta Watern kunde vthwärlas/ sönderbryta Steenen/
Och håller iagh thet så före / at så länge den onatur-
liga heetan är vthi kroppen / så kunna inga Medica-
menter hielpa / men så snart heetan är vthdrifwin
igerom thetta Watern / så förändrar sigh Naturen/
och Kroppen tager igen sin förra krafft. NB Thet-
ta Watern drager vth alla Hetigheeter vthur Kropp-
pen/ the må hafwa hwad namn the helst kunna/ och
thet må een Kennistia wara försäkrat om. NB
Wen låter man aff thetta Watern til kalla fluser el-
ler til Watursichtigh stoulnade/ så gör thet två gångor
större piina än tilförende warit hafwer / Ty måste
man sigh thet vthinnan achta / som förmåles wijdare
Num. 19.

Num. 10. Thet hielper ock för bekigh Huswud-
wärl när man wäter Dukar thet vti/ och binder om
huswudet fram i pannan. N. 11.

Num. 11. Thet hiesper och heclar alla gombla
Stadar på beenen/som hafua gädi öpna i några åhr/
allenast dubbla Dutar/ som sagde år/ brukas.

Num. 12. Thetta Watnet fördriffwer ocl den
grufweliga Tacken vchi kroppen när sådana Dutar
ombindas.

Num. 13. Thet heclar ocl Korfwiga Huswuden/
när thet brukas som sabde år / fast the än thet hafte
i många åhr.

Num. 14. Fördriffwer thet ocl all Stabb och
Klåda på händer och fötter / sampt annorsådes på
kroppen/ när thet bautas som sagde år.

Num. 15. Fördriffwer thet ocl Tandewäret/när
man vthan på Kindbenen sådane Dutar lägger.

Num. 16. Thet tager aldeles bort Lijfcorner/ med
Kötter och alt / när man lägger små dubble Dutar
på den leden som the fitta / och låter them liggia stilla
vchi 4 dagar / men måste blödas på dem affton och
morgon. Sedan gör man itt warmt Forebadh och sät-
ter Föerren vchi / så gifwer Lijfcorn sigh vchur tötter/
at man kan ståra them aff / doch icke så at thet blöder.
Och sedan brukar man Watnet som sagde år åter i-
gen/probatum.

Num. 17. Fördriffwer thetta Watnet Rörklar/
allenast Dutar brukas.

Num. 18. Fördriffwer thetta ocl Spolorm/ men
An. 1668 war en Bonde vti Brehmen som hade en
hoop sådana vchi sigh / som plågade honom dagh och
natt / kunde hwarcken liggia eller stå / vthan wille
springa i Stön och förgöra sigh/ honom aaff iagh aff
thetta Watnet / och lade Dutar på den Orren/ hwar
aff the gästerna måste döds.

Num. 19. An. 1668. kom een Hustru til migh och berättade at hon hade vthi 16 åhr hafte en sådan fahrlich Hustrudwårct NB aff tall Fluss/ at hennes Hustrud war heelt kalt. Begärte aff thet Wårnet/ thet iagh ock gaff henne at probera / hon bände thet på Hustrudet / men befadt sigh wårre sedan ån tillsörende. Hwarföre tienar thetta til efferrättelse/ at man sigh icke någorlunda förgrifver.

Recept til Num. 20. 21. 22. Förtärer thetta Wårnet Wårter och anuat rödt vthslag vthi Ansichret / thet man brukar wåit Papper eller Dunt öfwer Ansichret om Vårren. Sgr Släck feber och Pestilencia brukar man ock these Dukar om Hustruuet och Förtren / och är säkert at bruka som förmålt är ifrån N. 6. til N. 22. Och är alt samma Wårn.

Num. 23. Thet hiesper them som plågas aff Blåfesteenen / som vthi några dagar/ eller alintet får kasta sitt Wårn/ för Kallpiss och stårande Wårn hwar aff mången liider stoort meen / och omsider thet aff måste dö. Tager man thenne Salswa och lägger ofwan hemlige Lemmen vti håret så bredt som itt Kortblad/ och låter thet liggia 2 eller 3 timmar. Til meer efferrättelse sätter iagh här hoos huru många Gudh Alsmåchtig/ igenom thetta medel hulpir haswer haswer ifrån thenne plågan.

Num. 24. An. 1667. war en Man i Stockholm som intet kunde låra sitt Wårn / brukade thetta och bleff frisk.

Num. 25. Item een yng Hustru från Gripwald ock hulpir.

Num. 26. En förnemlig yng Person i Strålsund ock hulpir.

Num. 27. In en Man i Stråkund thetta bru-
kat. Nu hafwer en förnemlig Medicus uti Stock-
holm lärde migh thetta medel Anno 1661. och war-
der intet bättre medel funnit på Jorden emoot thet-
ne Kranckheet / är altså beklagandes / ai thetta medel
icke skal bättre brukas hoos sådana kranta / Vthan
låra them erbarmtigh reopa / och endtlich dödd ther aff.
NB. Thet hånder ock ai thetta medel plågar draga
små Blåsor på huden / så måste man töpa Skor-
ptions Olla i een Sulfwerstedh / göra thet wårme öf-
wer lifwet / och thet medh smorde / så blifwer thet strax
godt.

Recept til N. 23. Man köper två goda
Hwiltökar och skalar them wål hwar tiffsta för sigh
och stöta them wål små uti en Mörtare medh Pe-
terfiliworn / och göra thet aff itt tiokl Moos / taqa
thet medh een Stedh och lägga thet på förberörde
Orth / och ombundit medh itt klåde / thet hielper näst
Guds hielp.

Num. 28. Itt öfwermåttat stönt medel / hwilket
förmedels sin hastiga wårck / näst Guds nådiga hielp
wårde wore medh guldens Booskåfwer at skrifwa / och
warder brukat uti hwarwertes. Thet fördriffwer Zande-
wårck / dageligh Hufwudwårck / för dageligh och ge-
meen Froha / och för fierdedags Ståfwa / fördriff-
wer ock Roosen. Jagh hafwer ock förnummit at thet
thet hielper först oppat Wåder i tiifwet. Brede widh
thetta är wetandes / huru man thetta ill hwar Kranck-
heet a part bruka skal. Widh Zandewårck och Roosen
eller Fluser som medh stoor Smulnad och wårck på
een siddan uti Hufwudet sårter sigh / så måste thetta
warda lagdt på andra siddan emoot. Är wårcken på
högra siddan / så måste thet läggias på den wånstra

Armen och tvärt om / är wårcken på den wänstra / så
lägges thet på den högre Armen mitt uppå Median
i Armwælet / och ligger på i 24 timmar. För hwar
dags Stålfweskika måste thet brukas på bägge Ar-
marna / 4 timmar för än Stålfwan kommer. Men
på fullwårt Folef 2 timmar för och / och sedan thet
Pulswer N. 87 at gifwa them in och thet på swet-
tas / och när heetan kommer / binda om Huswudet
thet Wænet. N. 6. sampt och Föttern. Men små
Barn som man innet kan gifwa in / kan man binda
på thetas Armar som föresadgde är. Och thet thetta
hoos gammalt folck 1 eller 2 reesan icke hulpe / måste
man bruka thet 3die reesan.

Num. 29. Kom een Hustru til migh som omrö-
res i N. 19 hwilken hade en stor Huswadwårck aff
kall Flus / henne bandt iagh thetta på den wänstra
Arm / så förgick hennes wårck bort på den högra si-
dan / sedan lade iagh på högra sidan / så gick alt bort
och bleff frist. Här kan man see hwad krafft thetta
medel hafwer thet thet sålunda warder brukat.

Num. 30. War oss Anno 1670 en förnähm
Man / som hade en kall Flus på wänstra sidan i hus-
wudet / hwilken alt fort slogh och bulcade som en liten
hammar / thet til wardt brukat århstillige medel / men
innet hulpe / på honom brukade iagh thetta en gång
på den högra Armen / så förswann Flusen tinnan
fort.

Num. 31. War vithi Dannemaref een Hustru
hwilken hade vithi den ena Länden stor psina och
rödref / och war hennes plåga altsidh på en Orr stilla /
hon bandt thetta medel på bägge Ländren eller Kno-
kerna / i den mening thet skulle hiespa / som dock icke
stedt

stedde / men betwijffe doch stoor lindring. Och effter
hon hade haft stoor plåga aff förstoppat wader / haf-
wer hon thetta brukat / och wäl conserverat och hul-
pen worden.

Num. 32. När een Krenschetter nu vthi hehige
Kranckheeter ligger / och binder thetta medel på Ar-
marna som föreskrifwit står / och ther til brukar thet
Watnet N. 6. på både Fötren och Sufuudet / så
hessinner man icke allenast at den seora hehigheeren
går borte / vthan ock sielfwa Gilsen warder stillat / Ty
lika såsom Watnet vthstæcker Elden / så gör ock thet-
ta medel alla hehige sutfuomar / vthan ansende til
Personerna och Kranckheterna. Här om meera
N. 9. at see.

Recept til N. 28. Man tager sex eller siu klyfften
aff Swijslödt / så mycki icke bör man lägga på en Arm
för gammalt Jolek / thessa skalas man / och står them
wäl sönder / och ther til tager man Spinnelwåff / så
mycki icke een godh som een godh klyffta ther aff wåger /
och skära thet sönder / och blandat medh Swijslöden /
ther til så mycki icke Benedict Teriach / alle tilhoopa blandat /
at ther blifwer en fullkommelig Salwa / thetta
vthbredes på en Duut eller klåde / så stoor som eis
halff öre eller en halff Kitzort / thetta lägges man vp
på / som förbensalde är. NB Fattige Jolek som inee
hafwa rådth at köpa Benedict Teriach / the må och
kunna bruka Gostapsråckelse / thetta kan man medh
Döl vplösa och wiidare bruka.

Num. 33. Itt medel som medh krafft vthdrifwer
hehige Kranckheeter / och brukas effter N. 7. Man
tager 4 lodh Alandgroor. 4 lodh Hallöre. 4 lodh Lager-
bäär. 4 lodh Kersbäärssafft. 4 lodh Mustor. och 4
lodh

lodh Mustkoren blomma/ alt wäl söndersturis och samt
manblandat, medh 2 stoop röde Wiin/ i een ny Kru-
ta medh lock/ koka / til thes Wijnet halffparten affko-
lat är / Ther aff skal man dricka warmit/ och lägga
sigh til sängs at swetta ther på / som N. 7. wijdare
förmåter.

Num. 34. Ett skönt medel för Twinesooren/
medh hwilken An. 1668 en Tyghwachteare och een
Jungfru ära Curerade wordne. Man badh tree st.
Dustur som hafwa först söde Pillebarn / aff them
molckas midcl ochi tree st. Bägare / och sättas vthi
warmt wain / så at midclen håller sigh wäl warm/
och iwo meera midcl/ iwo bättre ther är / ther til taghet
man en swart Hane eller Supp/ och skär honom lef-
wandes itt hool i Ryggen baak om Nacken / och tagh
vthi hans lefwer/ förvthau Gallan/ och lät den risswa
små vthi en Bägare medh Dwinneimölken / och se-
dan presat Saffren ifrån leffren igenom itt reent
fildede/ Och sedan beblandat medh alla tree Dwinne-
nes midcl / thetta måste Patienten dricka warmit/
medh thet / ther til hörige Pulwer / ther på skulle han
vthi een godh Säng swettas. På thetta sättet blefwe
båge Personerna friska och helbregda / och brukade
thetta allenast en gång.

Num. 35. För Twinesoot/ hafwer en förnäm-
ligh Man i Skåne brukat förberörde medel / som al-
lareda hafwer spöttat blodh en rund riidh/ han hafwer
sex reesfor brukat thette midclen/ medh 6 swarta Ha-
nars lefwer som sagde är / och emellan / ther til medh
brukat effterfölltande Malwasier / berede aff 24 styck.
Mustor iaensborade i korbwits / och lagde vthi een
Glasflaska medh Malwasier/ och låta ther sedan distil-
leras

leras vthi warma Stugun/och när thet wår vthdruck-
tit/ slogh han annat på igen. Och effter Wagan war
förlemmat aff thenna Suidom/ och intet kunde för-
draga maat eller dryck / rå hafwer han tagit grooffe
heembakat Brödh aff Rogh / wål sönderrijswit och
Döl ther på slagit/ och när han ther aff druckit/ altid
wål ombrödt Brödet Och Dölet/ altså bägge deelarne
i Wagen bekommit. Sålunda är han frist worden/
han hafwer ock lätit göra sigh Bröskator effter N.
36. at bruka / thet tagh ock för en Wölnarehustru v-
thi Gripwald förstör hafwer.

Recept til N. 34. Hwar medh den Krancke stal
swettas / när han intagit hafwer Qwinnomiöcken/
sedan tager han ett Mustor / och så mycket Mustor-
blommor som Mustoret wäger / sampt ock så mycket
Näglitor som Mustoret wäger. Thetta wål i hoopa-
blandat / gör man til Pulver och tager thet in vthi
Qwinnomiöcken.

Num. 37. Itt stöne medel/ hwar medh man rens-
sar och reenar Blodet och heela Kroppen. Rec. til N.
37. Man tager Hällbärslöff eller Flederbärs när
the vthspricka först om Wåhren / at the för bekom-
ma löff / ther aff stal man göra en godh Sallat och
åta/ medh Pomollia/ Peppar / små Corinter/ Salt/
och medh Socker wål beredd / thet åter man en gång
om dagen/ thet purgerar lindrigt. Thetta håller öpet
Lijff/wål vthi tre dagar/ och är sådant medel/ at man
kan thet bruka heela åhret omkring. NB Men widh
wenne Cur/måste man intet troo wål thet driifwan-
de wädret/ som wil vthgå nedan til.

Num. 38. För Tandewäret itt gode medel hwar-
före Recept N eceptet til N. 38 bru-

7
kas / man tager aff Bävergåll så floore som een Eri/
och lägger den vthi en kluue emellan Tandren som
wärcia / så kommer thet mycket Slem vth / och skal
man thet så länge hålla i Munnen som thet drager
vth Tannet och Tänderna wärcia.

Num. 39. Annu itt skönt medel för Tandewärc/
när alla andra intet hielpa kunna / så skal aff thesse
tree intet thera stå feelt / hwar aff N. 38 är thet för-
nämsta N. 28 thet andra / och N. 39 thet tredie / thet
på må hwar och en sigh förlåta / näst Gudz hielp.

Recept til N. 39. Man tager een Skedy full stöet
Pepper / och slår thet på friske Brännewijn / och tån-
der thet an / och låter thet brinna så länge thet wil / se-
dan tager man Bomoll och blöter thet vthi / och läg-
ger den sedan på Tänderna som wärcia / thet drager
myck in slem vth.

Num. 40. För Steenen itt gode medel / man ta-
ger brände eller obrände Jorrehorn itt och itt halffe
quintin / resolverat Beenbrät itt och itt halffe quin-
tin / torr Peter silieroor itt och itt halffe quintin / wäl-
luttrat Salpeter tih lodh / Mustor / Mustorblomor /
Enebäär / itt quintin aff hwarst staaget / fint Socker
12 lodh / thet pulueriserar man smält / medh Sandel /
samt och 20 droppar aff Cumminolia. Thetta ta-
ger man in vthi Widdh affron och morgon några da-
gar hwar effter annan / och tager man tree gångor på
en kuff / wdd in hwar gång / thetta sönderbryter och
bräcker Steenen / at han alzingen krafft får widdare
at påaa menniskan.

Num. 41. An itt medel för Steenen / man tager
10 eller 12 rått friska / the floora / så stå-
ras the vthi 4 klyffe / alla / allenast
wa

två deelar / dem lägger man vthi itt Speer Glas eller
Kruka / och låter ther på så mycket frist Bomolta / at
Mustoren wäl betäcktas / sedan binder man wäl ett
och förwarar / så snart man sedan förnimmer någon
passion aff Steenen / tager man itt eller tw st. aff för-
bem:te Mustor och åter them / sedan bör man intee
dricka ther på vthi två timar. Sofwer man (näst
Gudz til hielp / förnimma thetta medlek stoora krafft.

Num. 42. För den vpsittigande Modren. Man
tager den förborgade Lemmen / eller rått vthsoadt / Pe-
sen aff en enletta eller enhårigh Tiur Dre / ther aff
strapar man så mycket som een fingerbor full / och ta-
ger thet in vthi Brännewijn / thet gör vthi itt ögne-
bleck hielp hoos Barnsängs hustrur.

Num. 43. Man brukar ock för Modren / taga een
Bidrnkloos och bränna den at Kröken driiswer vthi
Nåsan / plågar ock hielpa.

Num. 44. För Barnsängs hustrur som intee haf-
wa någon roo at sofwa. Man tager vthur itt Swi-
nehufwud som toret at är / både kåffarna / slår dem
sönder / och tager den Wårgen som ther inne är / thet
til för 8 öre Kopparm: Saffran och itt halffe qwin-
tin Mustorblommor / thetta rörer man wäl tilhoopa /
och stryker ther aff på ögonlocken och vnder Nåsan /
thet hielper.

Num. 45. Itt medel at befordra Qwinnornas tiid.
Recept til N. 45. Qwinnan stiger medh högra soo-
ten öfwer Jord som Mullwaden öpkastar i forsbwijs /
och låter sedan några reesör ther på sitt wain.

Num. 46. Itt medel när Qwinnos personer haf-
wa sijn fiuka öfwerstödig. Rec. til 46. Man tager
den hårda Huden aff Magan på en Tuppe eller Ha-

na/ den torckas först och pilsverifieras/ och sedan in-
ges vthi Söl.

Num. 47. När Barnsångshustrur effter födslen
hafwa stor sweda och wärel / så tager man sware
Hafra och torckar den vthi een panna öfwer Blödeid/
sedan görs en Pose så stor som kan betäckta heela
Buken / ther vthi lägges Hafra / och pålagd/ thet
warmast man tohl/ thet hielper oförmodelligen.

Num. 48. När Brösten vpswulna på Barn-
sångshustrur / och synas som the wil gå hohl vppå/
så hånvtar man aff Apoteket Bēnewarn och gör thet
laagom warmt / wäter ther vthi en Duut och lägger på
Brösten / så fördeelas den förstoppade midelen / och
gör the hårda Brösten minka. Och om the hafwa
plåga ther aff/ när the wānta aff Bansen/ så lägges
thetta Warner kalt vppå.

Num. 49. Ett kosteligit medel för vnga och gam-
bla / som vthi Sömpnen försträcktas och vpspringa/
barra och bäfwa. Och effter man thetta för en rin-
ga penning / Neml. 8 öre Sölfw:me hafwa kan/ är
thet nödigt för hwar och en Huushållare sådant i hu-
set hafwa. Rec. til 49. Man köper en Strockssteen
som görs aff Steen/ som Terpentin frukor göras aff/
den röda bindes i en Kluut / och hänges på halften
på Manspersoner/ men the hwijsa på Qwinsper-
soner/ och skola the hängia vppå i tree eller 4 wekor.

Num. 50. För Durchlopp både för vnga och
gambla at bruka. Man tager torra Wisplar/ stöter
them sönder / och tager sedan thet in vthi kalt Söl om
afftonen/ om morgonen är han/ näst Gudz hielp/ frisk
och sund.

Num. 51. För Durchlopp kan ock brukas ett ve-
wer

weres medel/både för ynga och gamla. Rec. til 51.
Man stäär öfwersta storpan aff mufti Trödh / och
doppar den vthi Zittickia / ther på rijswer man Mu-
stor och sönderstete Mustorblommor / lägger ther se-
dan på tre Halmter och gör ther wäl warmt / thetta läg-
ges vppå Mastan / doch warmast man kan tohlat.

Num. 52. För Rödhsfooten itt approberat me-
del / och tages ther in vthi kale Döl på en gång / och se-
dan ther på swettas. Rec. til 52. Man tager itt Wu-
stot och rijswer ther sönder til Pulwer / ther til så mye
lit Kost aff Jern / thetta tager man in / ther hielver.

Num. 53. För Rödsooten än itt medel som många
hundraide Mennistor hulpir hafwer / så wäl vthi
ther Endsta kriiger / som elliest sedan. När man vthi
Martij mådad får skuta en Hara / tager man grooff
Wåff / och stäär ther aff smala listor / och när man
stäär vp Haran / skal man wäta thesse listor vthi den
warma Floden som sitter näst widh hiertat / sedan
låter them torckas / och när man behöfwer / tager man
itt stycke ther aff och blöter vthi Zittickia / at Blodets
kommer wäl vthur fluuten / thetta skal man dricka /
och ther på swettas wäl.

Num. 54. För Hwijsfooten hwijsken är wärre än
den Röda / hwar aff någre hundraide äre wordne dö-
da An. 1666. vthi Warsaw / men the som thetta haf-
wa druckit warmt / och swettas / äro befrijade. Thet
conserverar ock ifrån Pestilencien / The som thetta
brukat / hafwer iagh sedan hafft dageligit vmgänge
medh. Rec. til 54. Man bränner Eterää til Asa /
och gör ther aff Luue / och brukas som saadt är.

Num. 55. Itt approberat Stycke för Kram-
pan. Man tager röde Carmesin filte / och binder thet

om både Knåån/ och Armarna öfwer Pulsen / och
lär thet så länge liggia/ til thet thet affaller sielst/the-
ta hafwer många hulpic.

Num. 56. Itt stönt medel för öfwerflödigh Nä-
seblodh / man tager förestreffne Pulver och lägger
thet vthi en Ast / och när man begynnar blöda / tager
man een Fieder/ aff Turin i både ändar/ och sätter en
ände vthi Pulveret och den andra vthi Näsan / och
sälunda drager Pulveret vp i Näsan medh Anden/
så håller straxt Blodet vp at blöda. Recept til 56.
Man rijsver rödh Bolus och brände Alun lika myc-
ke aff hwart slaghet / och thet brukas som förestreffwit
står.

Num. 57. När man hafwer Snuswa och haf-
wer ingen Luft i Näsan / tager man Røbetter öter/
strapar dem och stöter dem sönder i en Mortare / se-
dan frammar Saffter igenom itt reent kläde/ och ta-
gen vthi een fiederpenna / och låter rinna i Näsan/
thet hielper oförmodeligen.

Num. 68. Itt stöne och säkert Ögonwattn at bru-
ka för blöta och rinnande Ögon / som en part bekom-
ma vnder Keesor aff wäder och damp / en deel och aff
Röök och andra fuchthgeeter. Man tager en Kem-
mare wattn som rinnande är / medh strömen / och lå-
ter thet vthi een listen Glasflaska / thet til köper man
för 3 Öre Kopm:it Kalix en steen / lägger den thet v-
thi/ och när den smält är/ wäder man thet vthi itt klä-
de och stryker Ögonen thet medh affton och morgon i
några dagar / så fördrifwer thet heeten och wärcken i
Ögonen. NB Thetta swijder intet/ vthan något listet
piclar och bultar.

Num. 59. För Puffelentien/ näst Gud; hielp/ itt
appro-

approberat medel / hwilket en Munk vthi itt Elöster
länge hafte förborgat / och låtit sigh bruka i sådana tij-
der / men omsjider är thet wordet vppenbarat igenom
een Dwinnosperson som hafwer varit hoos honom.
Rec. Vppå the gamla Könnar wäxa Swampar /
dem tager man som mäst man kan få / the ära friska
i några ähr / thesse pulweriserar man / och tager thet
aff tree gångor på en kniffzodd in vthi godh Eucial
om morgon / så är man vthi 24 timar frij för sam-
ma franscheet. Man röbter och medh thesse Swam-
par en gång om dagen vthi Scugun / så kan Pestil-
lentien inder komma thet in.

N. 60. För Pestilentien brukar man ock Hwij-
löök vthi Triticia söndersturin och kokat / thet hielper.

Num. 61. Itt öfvermåttan gode medel som sö-
ndersmåiter och bryter Steenen / och thet förstoppade
wädrer fördriffwer. Man tager aff en stor Hwijlöök
nitio klyfften / dem skal ar man wäl och hackar dem /
Thetta tager man in vthi Månans förwärling näst
för Nymånaden / vthi Franste Bräunerwijn / thetta
måste brukas itt heele ähr / hwar månad / och om stöne
Nymånaden om midnax tijdh kommo / skal thet doch
icke försummas. När hoos sial man achta sigh för
allehanda Maat som icke är beblandat medh Hwij-
löök vthi. NB När man hafwer plåga aff wäder
i liffwer / så äter man Smör och Brödh medh Hwij-
löök thet ibland / så får man see / hwad hielp thetta
medel gör.

Num. 62. Itt stöne medel för fallande Sooten.
Semen misci terrestris, en blå Biolen Saffe / thet aff
gifwer man små Barn tree gångor på kniffzoddem
men gammalt Tolet meera.

Num. 63

Num. 63. För Fallande Sooten ite medel at bruka för unga och gamla hwar medh/ Gudi loff/ många äro hulpne wordne / och doch theenne Kranckheet ite någre åhr hafte. Rec. Man tager nijo ächra Perlor/ vthaff een Elgsklöff så stoort som een Ert / etna betohl så stoort som een Ert / tvänne stycken språng aff en Naara / pulveriserat / ite halffe Mustor / fjine Socker så stoort som een Böna / thetta gör man til Pulver / och declar thet vthi jw parter / thet aff vthi jw dagar hwar effter annan intagit / tree gångor för Dymånaden / och tree dagar effter / vthi lillieCovaltie. eller lindeblomster waen / och steer thetta om afftonen när man intet meer fört ärer / och thet thet förste reesan icke hielpa wil / måste man thet andra reesant bruka. NB Widh theenne Kranckheet måste man taga sigh til wahra / för druckertij / för wrede och stoort Sellskap. Man skal ock icke mycket see på Carmesijer röde kläde eller tygh. Små Barn som hafwa theenne Kranckheet / och see sådant an / see the förfärligen Ma vth. Och tienar thetta til effterättelse.

Num. 64. In itt stönt medel för Fallande Sooten. Rec. Man tager vthi Mars månad och bränner honom medh hudh och håår heel och hållin lefwandes eller dödh vthi en Krukemat are Bagn / til pulver / thetta Pulver gifwer man parn på tniuffzodden tree gångor vthi förberörde waen. Genom thetta medel äre mångens barn (Gudi loff) hulpne wordne.

Num. 65. För flygande in- och vthwæres heeta / man låter hämptra ite stoop lindeblommewara / thet aff ut-glaas vthdruckit / så lägger sigh den heeten och faller thet effter i en godh sömpn. Thetta finnes i sanning / at hafwa många hulpit.

Num. 66.

Num. 66. För Tandvärck / man köper tacum
hacum medh Mastick / thetta vbreder man medh ic
warmt Jern på svart Tafft / på Tinningarna lagdit
på samma sijda som Tandvärcken är.

Num. 67. För Spolormen / man tager Dregala
pulvericerat Aloe och Weirum och gör ther aff een
Salfwa / ther aff breder man vth på Sämstlader så
stort som en Ruskdal. wäl tiocke / thetta lägger man
på Mastan i några dagar / sedan friste ther på smorde.
Där hoos gifwer man barn Mastepulwer medh Do-
ning beblandat / om affionen när mänen tager aff /
at äta.

Num. 68. Spolormen at fördrifwa / tager man
Hwitelböt och skalar / siuder dem medh Eriekia och
misl / ther aff drieker man warmt / sedan lägger man
Hwitelböken på Mastan / så fördrifwes ther aff Spol-
ormen.

Nu. 69. An för Spolormen / man kokar Keen-
fana i södt midel / och drieker den warm och binder
Keenfana om Mastan och Buten / så fördrifwer
ther Spolormen / antingen igenom munn eller ne-
dan til.

Num. 70. När Barn ära lamma eller albeles
krymplingar / hwilken Kranckheet man bäst förnim-
ma kan / när man tager vnder bägge Armarna på
barnet / och lyfter ther i hädan / äre the medh the nua
Kranckheet bekajade / så roopa the grusweligen. Ära
dock många igenom effter kreffne medel curerade.
Man låter hämpa aff Apoteker Capernollia / och
smörter barnen ther medh på bägge sidorna vnder
the minsta Keessbenen / widh Elden / ther hjælper.

Num. 71. För Duswutvärck / Man wäter en

Duut vchi golde Blotenwain / eller Laidkewain / eller
Rosenwain / och binder den om Hufwudet / så för-
drißwer thet Wårcken och gifwer sömpn.

Num. 72. För beswärtigh Ichterwårck vchi Huf-
wudet / tager man Sammilwain och dricker thet aff-
ton och morgon / thet stillar wårcken i några dagar.

Num. 73. Wain aff Densuf / Salwienwain / La-
wendelwain / drucktu på nyheter maga / så fördrifwer
thet Swindel.

Num. 74. För Hufwudsluser som falla neder på
Bröster / så dricker man Wain giordt aff Himmel-
brandblommor brändt / så stillas Flußen.

Num. 75. Then som ingen Koo hafwer at sofwa /
han wårer en Duut i Malbrerwain eller Natistat-
ten eller Tuckwain / och binda den om Hufwudet /
thet hielper.

Num. 76. För Försträckelse i Sömpnen / man
dricker Wårckwain om affronen när man går
til sängs.

Num. 77. För allahanda Smårta och risswande
vchi lederne / man tager Suurdeegh / och tager thet
til Spanke Flugor / sönderstöter thet til listet Salt /
thetta gör man en Deegh aff medh Tuckia / och gör
sedan små Kator så stöora som en Orth / och lågger
på en Duut / och binder om den leden som wårcker /
låter thet liggia widh påß 10 timmar / så draga the
stöora Blåsor / vchur hwilka sedan flyter manckit elakt
Wain som förorsakar Wårcken / sedan tager man
Kålblad och lågger öfwer Blåsorna / och lågger friskt
i stället när the blifwa heeta och törre / Thetta brukas
så länge at wain thet vch flyter / sedan lågger man
thenne Kaka på en annan orth / doch vpbliues förf
vchi

vithi Artickia. Thetta kan man bruka vthan någon
fabra. Och hafwer (Gudi loff) hulpit många.

Num. 78. Thet gyldene Roderwain aff the bästa
Brändewijn itt halffe quarteer / thet vithi lågger
man Bäwegäll itt och itt halffe lodh / Campher itt
lodh / thet til torra Hollonder eller Artickbår itt halffe
lodh / thetta binder man wäl til medh een Blåsa / och
låter thet stå i 24 timmar / sedan kan thet brukas för
den vpsittigande Rodren / i synnerheet för the Qwin-
folet som hafwa fått barn / them gifwer man en stedh
full straxt effter födalen vithi varme wijn. Hafwan-
de Qwinnor kunna ock thetta bruka vthan fabra / och
är thetta medel godt at bruka när Qwinnorna hafwa
sin tindh / så hielper och reennar thet liffwer mycket wäl.

Num. 79. För Håarmackar i kôret / i synnerheet
på Barnen. Man köper een ny Krucka som går fyra
kannor vithi / den fyllen man medh Franste wiin / thet
til lågger man halffannor hand full medh Sieben-
bom / såtter thetta på Elden och låter thet koka så län-
ge som een yng Hôna / fördekt. Sedan tager man
itt Käril som man kan sätta Fôren vithi vpsitt
Knåån / thet vithi står man thet Wijnet thet warmast
man kan tohla / och sitter man stilla thet vithi 4 eller
5 timmar / så falla the små Mackarua vthur Sâree /
och flyta ofwan vppå Wijnet / thetta heelar skadan.

Num. 80. Itt skönte medel när een menniska har
fått Flux i Halsen / och kan knapt få tala. Man ta-
ger Bl aff itt swart Får som sitter emellan beenen /
thet är något fetta chigts / och binda thet om affronen
om halshen / om morgonen skal thet flux / nåst Gudh
hjel / gå bort.

Num. 81. Wain aff Ekloßff brändt och thet aff
druckit / fördriffwer all Bröfång. N. 82.

Num. 82. För Steenen tager man två Hwtje-
löfar och skalar dem och skär dem små / ther på står
man starkt Brännewijn / och låter stå i 24 timmar/
ther aff tager man sedan in een Skedh full näst för
Månaden / in heelt år omkring / ther hjälper.

Num. 83. För Grosan / man strapar aff en enhå-
righ & turpes så mycket som en skedh full wi Brän-
newijn intragit / ther på swettas man / theta hastwer
många hulpe.

Num. 84. För Grosan tager man ock in 9 drop-
par Bernsteens Olla i Brännewijn / och swettas
ther på.

Num. 85. Ett hufswudmedel at Curera enom för
Feber / man stöter sönder itt Mustot / ock så mycket
Regtkor som Mustot väger / ther til så mycket brände
Alun som Mustoret väger / theta tager man in två
timmar för / än Skälswan kommer / och ther på swet-
tas. Sedan tager man thet Warner N. 6. och bin-
der om Hufswudet och Fötren. Och uppå bägge Ar-
marna Num. 28. Thetta bör wara 4 timmar innan
Skälswan kommer. NB Om man kan medh itt hö-
stige Anstris försträcka Patienten när Grosan kom-
mer / kan han lätteligen blifwa qwit thette Kranck-
heet / som medh många tilgångit är. Then menni-
ska som fryser / hennes Blodh står stilla i kroppen/
therfore seer hon bleekt vth / men när hon blifwer för-
sträckt / så förändrar hon intet allena Blodet / vthan
hååren reesa sigh på hennes Hufswud / och sålunda
förswinner hennes Siukdom.

Num. 86. För Zwinnesooren itt skönt medel / man
töper distilerat menniskiofett och hundefett / ther aff
tager man in vthi warmt Öl / och swettas ther på i
två

svå timmar / thetta brukar man så länge til thes thee
hielper.

Num. 87. För Watusoren/hwar medh en Step-
pare är worden Curerat. Hampströ medh een Ku-
la vthi itt Trååsaar sönderstöt / sedan i een Porta
förtäckt kokat medh Öl så länge som een Gadda kan
kokas / sedan siltat igenom itt reene kläde och druckit
altidh. Thet fördrer swer Watusooten.

Radix pyrclis hielper för Tandvärck: När man
lägger den på Tandem.

Num. 88. At känna Blodet när man låter sigh
åder.

1. Om Blodet stummar sigh / så hafwer man ondt
i bröstet och hjerter.
2. Är Blodet blått / så haf. man en siutlich Midla.
3. Är Blodet grönt / bemärcker thet hjertervärck.
4. Men är thet goolt / så är Leffren osund och ofrist.
5. Är thet hårdt och svart / så hafwer man hållt vp
för länge thet medh.
6. Är Blodet röde medh en svart ring om / så haf-
wer man hafte någon Siukdom.
7. Är thet svart med rödh ring / hafwer man Ichten.
8. Är thet svart med wam vppå / så får han frokan.
9. Hwar såsom Blodh och Wam iihoopta blandat /
betynder Watusooten.
10. Men är blodet röde medh något wam vppå / så
är man frist och helbregda.

These förestreffne medel och Recepta hafwer
iagh vthi innewartande åhr 1672 den 28 Febr. låtit
aff Tryckeriet vthgå på thet Endsta Språket här vthi
Stockholm. Och effter the (Gudi loff) så wäl här
som på många andra Orter / floor hielp gjorde / är
thee

thetta sedermeera förswenstat aff Authore medh fle-
re sköna Recepter förbättrat/ och åter å nno / Gudh
Namn til ähra och min Nästa til märckeligh hielp/
aff Trycket på wårt Swenska Tungomål vthgångte.
Gudh gifwe här til sijn mildertika wälsignelse för
Jesu Christi Hul/ Amen.

Num. 89. För Barusfooten/ nåt Gudh hielp/ itt
kosteligt medel och approberat stycke. Widh thenne
siukdom skal man låta all sin Waat bereda med Hwiit-
lööt/ så wäl i kokat som keelt Waat. Ther hoos må-
ste man intet annat dricka än Spanste Wiin / och
stærcke Franste Brännersijn hwar dagh/ til thet then-
ne Kranheet förswinner. Medh thetta medel är en
förnembligh Man worden Curerat/ som samma siuk-
dom så stærcke haffte/ at han sina egna Fötter intet se
kunde.

Num. 90. När Quinnospersoner hafwa mist el-
ler förlorat sin tidsch / at den icke hafwer sin råtra
gång / så taqer man röda Stockrooser / och Skalen
aff röd Holländ. lööt/ Koosorne finnas på Tyoretet til
Löps / thetta lägger man tilsamman och kokar thet v-
thi een ny Kruta vthi två timmar. Ther vrbaff dric-
ker man affton och morgon en godh dryck wäl warmt
thet bringar thetas tidsch til råtra igen.

Num. 91. Än itt gode medel at bef ordra Quin-
nosnes tidsch. Man taqer Hwetebrödh så hedi och
warmt thet kommer vthur Vanen/ och röder thet vthi
Honing / thetta åter man warme vthi några dagar/
och besinnes goda skor hielp.

Num. 92. För thet öfswernaturlige Hwitea sty-
kanden hwilket wärre är än thet röda. Man kokar
hwijt Wäpling vthi een ny Kruta wäl beräckt / vthi
föde

föde Midlet. Ther aff dricker man warne affron och morgon i några dagar. Ther till äter man Hudent aff Bergerfitt / ofaltat doch kokat / så sätter sig thet i ryckna flytander och stillas. Medh ehetta medel äre Quinnospersoner vthi Stockholm wäl hylpne / som samma plåga vthi tw åhr hafte hafwa.

Num. 93. För thet öfverflödige röda flytandet. Man kokar röda Wäplingar vti een ny Kruka wäl betäckt vthi Öl / ther aff dricker man affron och morgon wäl warmt / så sätter sig thet öfwer naturlige flytandet.

Num. 94. För Coolsodden itt herlighit medel. Man tager en quist Camilleblomma och kokar den vthi een ny Kruka medh Midlet. Ther aff dricker man några reesor hwar dagh / til thet man ser förbättring.

Num. 95. Itt medel för Modren / som skal vthi itt ögnebleck hielpa. Man tager een piipa Toback och tager någon Köck thet aff vthi munnen / och låter den gå neder i lifswet. Och om man sielf icke förmar thet göra / låter man en annan taga Köckin i munnen / och sputa eller blåsa den i munnen på sig och swälga den neder. Ther hielper straxt.

Num. 96. För Colica eller Modren / tager man något aff Håret vti Drackan aff Patienten / thet bränner man och låter Rötten gå vp vthi Näsan. Ther hielper ock.

Num. 97. För Tacken som sätter sig vthi nedrige förborgade rummet / eller rätt vthi sagde vthi Taackarmen. Man tager Liorre- eller Docteralsg så stor som een Balnott / ther til pulueriserat Sythalaos på en Kniffsvodd medh några Droppar Rosenelia

til Salwa gjorde. Ther medh smörter man rummnee
som sagde är.

Num. 98. Itt Recept at bruka för Swinnade
hoos Warusooten. Man tager Wisdelböff och binder
dem om Fötten ifrån smala beener neder vnder foot-
sulan / och låter thet ligga i 24 timmar / och när the
äro torra / lägger man friska på igen / så får man see
thet aringa medles stoorra krafft.

Num. 99. Itt hertigie medel som boretager all
fuschigh Hetta och Fuchtigheet vhi heela Kroppen.
Man tager Roswor och rüswoer them små på ite
Reeffjern / ther til tager man någoc Salt och stöter
thet medh Rosworna vhi en Mortare. Sedan ta-
ger man och låger thet på ite kläde / och lågger thet vn-
der fötten. Och när thet är bett och torr / lägger man
sådant friskt vnder igen. Thetta drager all Fuchtig-
heet aff Rüswoer / när thet brukas stige.

Num. 100. För Spolormen itt gode medel. Man
giswoer Barn in en Knuff vodd full wäl luetrae Salt-
petter vhi warne Ööl / så får man medh vndran see
huru the elka Bästerna måste vth.

Num. 101. Itt hertigie medel för swårt och för-
stoppat Bröst. Man pläktar en godh deel Maalbre
aff den grofweste Scielen / thetta låter man vhi een
Kruka medh röde- eller Franste Wijn / toka wäl tyche
så länge som een yng Höbna kan toka. Thetta läg-
ger man emellan twanne kläden / ther binder man
warne på Brösten / och när thet blödes vp i samma
Wijn / och pålagde / gör thet stoor lindring. Thetta
hafwa många brukat / och näst Gudz hielp / wäl hul-
pne worden.

Num. 102. Itt stöne medel at fördrifwa Stäl;
wan

man tagher en eller två döda RennisStallar så snart the tomta vthur Jorden/och slår them sönder små som icke hvitte Kundstucke / sedan sätter man en Kätel på Elden at den blifwer heet/så lägger man thesse beenen ther vthi och bränner dem på born / och rörer dem väl om/ och måste thessa så länge brännas at thet intet meer röcker. Sedan tager man thet vthur Ketten och förwarar thet / ther aff pulveriserar man något / och tager thet aff in fyra gångor på en kniffydd/ för gammalt solet vthi varme Öl/ och skal thessa stå två timmar för än at Stälswan kommer/ ther på skal man swettas. NB Man kan ock taga thessa in när Stälswan kommer/ men Barn måste man något mindre ingifwa. Thessa medel hafwa många en gång intagit / och väl befriade / Andra väl måste brukat två eller tre resor / och Gudi loff/ fricke wordne.

Num. 103. Itt Rönt medel för Steenen / Man tager een Ostia / skär den vp och tager thet vth den hårda huden som sitter omkring sielwa Ostren/ den roterar man vthi en Dgn/ och stöter den väl små til Pulver / ther aff tager man in vthi varme Öl eller Miödh två eller tre gångor på en kniffydd. Doch skal thessa göras tillsammans medh Pettersilliwatn och sedan intagit/ thet hielper.

Num. 104. För Steen ännu itt medel / man tager aff Apoteket Dacelen Steen / den sätter man vth itt Struffskåd och raspar den sönder medh en Raspl/ ellielt kan man icke få honom sönder. Ther aff tager man in tre gångor på en kniffydd / medh Miödh eller Öl varme/ thet hielper.

Num. 105. Itt Remedium för Steen. Rönt

per man aff Apoteket 30 paar Snäckar/ som dra både aff Mans och Qwinnet önet. (hwilket Apotekarne wäl weta at äthstulia. Thesse bränner man til Pulwer/ och tager någre reesor in på en kniffydd / hwar gång vthi förestreffne Wærn eller Widdh / så war-der man förnimmandes thetta medelk krafft.

Num. 106. För susande och brusande vthi Drönet
Man låter först sigh Åder på högra Handen på Zummen / ther effter på den wenstra åfwen så / så finner man thetta godt wara.

Num. 107. För Hosta och förstoppelse vthi Bröf-
fret/ för gammalt och yngt Folck at bruka / man åter om morgonen på nychter Waga itt Krist äple/ hwar dagh/ och dricker ther på en godh dryck Brunnewærn/ ther på måste man fasta / och inret ther effter åta it två eller tree timmar. Thetta brukar man ock när man går til sängz/ och befinnes wara godt.

Num. 108. För Spolormen itt gode medel/ man köper Keensfana och kokar den vthi Widel / ther aff drickes warmt/ men sielfwa Dröen lågger man warm på Mastan/ så kunna the inret blifwa/ vthan igenom en wagh vthgå.

Num. 109. För förstoppat Liiff/ när man alle in och vthwerres medel proberat , och doch inret hulps/ så skal effterföljande Recept inret slå feelt. Man tager een Keedh full medh Humblefröd / och tager ther in vthi kale Öl / men hielper ther icke straxt / så skal man någor ther effter låra wärma Öl / och vthi een Keedh låra blanda Humblefröd / wäl fult inragit / så skal ther sålunda operera, at Liifwet skal få sin naturlige lufft. Medh thetta medel hafwer iagh Anno

1668 vchi Stifte Brehmen Folef Curerat/ som vchi
S eller 13 dagar intet hade hafte öpet Liiff.

Num. 110. Jte skönte medel för swår Hosta/man
tager en hoop medh Roswor och kokar dem vchi reent
wain/ til theß the blifwa halffkokade/ sedan taacer man
dem vp och skalar dem wäl / står reent wain ther vå/
och kokar dem til theß the warda wäl blöda. Sedan
slås Rosworna medh wainet vchi it reent släde / och
wainet tryckes wäl vch / thet låter man vchi een stor
Glaasflaska wäl täpt/ förwarat. Och när man thet
wil bruka/ tager man några stedbladh ther aff / wäs-
mer thet först på Elden / sedan låaer man ther vchi
ofaltat Smör / at thet blifwer wäl fet ofwan vppå/
ther til SockerCandi / at thet blifwer wäl sött / haf-
wer man intet SockerCandi / så tager man aff thet
fijnsta Hufwudsocker som man får. Thetta brukas
affton och morgon/ och gör oförmodeligen lindring.

Num. 111. För Podagra/ An. 1638 war jagh
vppå itte Stepp i sex weters tidh hoos en Steppares/
hwillken war så hårde betaiade aff Jche eller Poda-
gra/ at hans Liiff war heelt och hållit lamt/ hans hän-
der woro ihoppwårte / at han intet kunde taga medh
them/ Han hafwer alla medel anwände til kok-
bare Remedier, som doch intet kunnat hielwa. Om-
sijder hafwer een Hustru vchi Spanien gifwit ho
nom thet råd / at han intet annat skulle bruka/ än
affton och morgon på fastande eller nuchter Waas/
dricka en godh dryck Springbrunnwain / thet haf-
wer han ock gjorde vchi långan tidh hwar daagh sif-
tige/ och wardt heelt frist och ferdiaht. Thetta hafwer
iaagh intet kunnat troo / men förben:de Steppares/
som så war heelt frist/ beträffade thet sant wara medh

en höggh Fdh för mig och en annan Steppare ifrån
Suetin/ Pärvel Michel ben: d / och önskade at Gudh
skulle så sant hjälpa honom och of alla vppå vår ree-
sa/ som thet sanferdigt war. Thet effter när tagh
kom til Suetin / berättade tagh sådant discursen
hoos en Rådgerze / hwilken länge hade varit plågat
aff ihenne Kranckheet / men sade doch icke mig thet
vihan brukade thetta stürige vthi Dera wetors tids
och sågh stor förändring / Sedan sände han effter
mig och berättade sådant / och brukade thet yttermee-
ra / år ock / Gudh loff / effter min affreesa frist och hel-
bregda worden. Thetta hafwer tagh berättat många
förnåhma vthi Påländ / hwilka thet försökt och sigh
thet effter heelt wäl befunnit.

Num. 112. För Keess eller bitande vthi Magan
brukar man ock förberörde Wain at dricka om mor-
gonen på nycter Maga en godh dryck / och om affto-
nen afwen så / när man går til sängs / men sedan in-
ter äta thet på.

Num. 113. När man hafwer druckit sigh Ruus
och går til sängs / och wil wara andre dagen frif för
Hufwud och Magewärc / får inett bättre Remediū
at bruka / vihan dricker när man lägger sig / en godh
dryck aff thetta omstalt Drunnwärcet / så skal thet
befinnas wara merckit gode / Ty alle the ädrar som
om dagen igenom starkt drickande äre heilige wordne /
swalkar thetta Wärcet / och conserwerar Magan
widh sin sundheet. Thetta hafwa många proberat
och migh för sådan lärdom högeltgen betackat.

Num. 114. För Sreenen / nåst Gud; nådige til
hjelpl / icke stönt med / hwilket tagh fuller vthi min liffs
tids hafwer tänckt at hafwa förborgat. Men effter
riika

riika och arma / ther med tunna säker hielpas / Gudh
den Aldrahögste ther igenom prijsat och ährat blifwa /
Älså wil tagh vthi Guds Kampn / min fattiga Nä-
sta til tiensf sådant vppenbara.

Recept, Ther Pulver för Steeren warder sålun-
da giordt / Man tager 4 lodh wälluttrae Salpetter /
2 lodh Malörresalt / 2 lodh Pettersilliefrö / halffe lodh
Kraffsteenar / halffe lodh Kulbårssteen / halffe lodh
Eckeritää / halffe lodh Torshorn effter Philoso-
phiskt maner vran Eld tilberedt / halffe lod resoluerat
beenbrät / 1 qwintin Enebär / 1 qwintin Mustor /
1 qwintin Mustorblommor / 16 lodh aff ther finaste
Eckerit / ther til något lijtet rödh Sandel. Thetta gör
man til grant Pulver / och låter ther til 20 Droppar
Kumminollia / och låter ale thetta vi itt Suckerglaas
eller en Åst som starkt är / in ther suchtar ifrån sigh
aff Salpetter / och bakas elliest tilsamman / när man
förwahrar ther vthi Papper.

Fölger nu wijsdare huru ther Watnet göras skal /
som förestreffne Pulver skal tagas in vthi. Man
tager Thorenroor / som kallas på Tydta Hindluff-
tenwurkel itt halffe stoop / 1 stoop Morötter / 1 stoop
aff små Perfillierötter / thetta wäl smått riiswite / Drea
Citroner / Sex Pomeranker wäl sönderreffne medh
kaalen / Sätte Caneel för 6 marc / 4 lodh wäl stöte
Anijs / halffe stoop grön Perfillia sönderstöt / at den
giffwer safft / halffe stoop Rörswel och wäl stöt / halffe
stoop Perfilliefrö stöt / 1 stoop Bidröckknapp / för
än ther blifwer löst aff om Wahren / these och wäl
sönderstöt / Minpon / eller Hagebutten på Tydta tree
händer full / när the äre vpkorne och torckade / friska
Enebär tree goda händer stöt / 1 stoop goda Klap-
peror

peroofer eller andre Roofer / itt och itt fierdels Stä-
pund Smultron-Sirap. Thetta blandar man wäl
tiffamman / och står thet på så mycket friskt Brunne-
warn / at thet blifwer så tlockt som man köper til
Brännewiins / innet förtlockt och innet alt för tunc.
Thetta lägger man vchi een stor Kruka / som är wäl
träng och tilläckt ofwan til / den sätter man vchi een
warm Sufwa yppå Bgnen / eller fram för Spijs-
fen när Eld är ypgjordt / at thet warder luttet yppär-
mar / så begynnar thet at Jääsa / och när thet jääser
öfwer / kan man en deel thet aff läsa vchi itt annat
käril. När thet nu så vchi 8 eller 10 dagar stått / se-
dan låter man distillera thet vchi een Brännwiins-
panne-hatt eller Glaaskulp / thet så i warn thet vchur
komme / förwaras vchi een Glaaskasta wäl / och kan
wahra vchi nägre åhr of örf ämpt. När nu en Wen-
nistia warder plågat aff Steenen / så tager man vchi
fyra Seedebladh aff thetta Wäner / 2 eller 4 kntiff-
yddar full aff förber örde Pulwer aff ron och morgon
vchi några dagar / sedan håller man cel några dagar
yp / at man thet aff innet intager / Men är Patien-
ten plågat aff samma Kranckheet / så må han thet
vchi Sudz Rämpn bruka / och skal märckeligh kunna
förnimma thetta medlek krafft / Swarföre den högste
Guden åhras och priffas bör.

När hoos är thetta at ber ätta / hwar och en tager
sin Natur i acht / och i förskonne tager här aff något
rinzare än som saadt är / effeer alla Wennistior icke
äre lijka starka. Kan man om Wären så Biorck-
laag och thet til så mycket Brunswarn / och låter thet
medh förber örde Species distilleras vchi een Brän-
newiins

newins panna/ eller annan Glaastopp/ som Apots
farena wäl weta/ och brukas thetta som sagde är.

Register på förestreffne

Recepter.

Wage-Cur och Purgationer för Störbiugg/ 1. 2.

27. 3. 4. 5.

Thet UnderWærnet för Frankoserne at Curera/ 6.

7. 33.

För Ereenen/ 8. 23. 24. 25. 26. 27. 40. 41. 61. 84.

För Hufwudwärd/ 9. 6. 5. 10. 28. 29. 73. 104.

För Deenstadar/ Tacken och Storfroige Hufwuden/

11. 97. 12. 13.

För Stabb/ Tandwärd och Lijstorner/ 14. 15. 28.

38. 39. 46. 7. 16.

För Röcklar och Wartor/ 17. 20.

Huru skadeligte Num. 6. är hoos falla Sluser/ 19.

För Spolormen och Sinnar/ 18. 67. 68. 69. 21.

100.

För Fläck Feber och Pestilencia/ 22. 59. 60.

För Frossa eller Koofen/ 28. 102. 85. 89. 90. 102.

För fall Sluf och Wäder/ 19. 28. 28. 30. 76. 31.

61.

För Twinnesfoot och Colica/ 34. 35. 36. 88. 1. 24.

För Twinnospersoner en Cur/ 24. 25. 44. 45. 46.

67. 58. 91. 92. 83. 95. 96.

För Durchlopp och Blodgång/ 50. 51. 62. 53. 54.

43. 80.

När Barn försträckias och få Krampan/ 49. 78.

55.

För Näsblodh/ 56. 57.

För röde Ögon och Fallande Sooren/ 56. 62. 63. 94.

När

Når Varn blifwa Lahme och Krenplingar / och
Wanusooten / 70. 71. 7. 2. 88. 98. 87.

För Ichwärct / Zwinnesoort / och at göra Sömpn /
74. 75. 83.

För Fluß vthi Hafsken / at kånna Blodet / 82. 90.

För Varn som hafwa fått något märckte vthi föds-
len / 91.

För Gulesooten / 94.

För heiligh Fuchtigheet i Kroppen / 99.

För förstoppar Bröst och Husta / 101. 107. 110.

För Podagra / Torr wärct / och Hustwudwärct effter

Dryckenstap / 103. 111. 112. 113. 114.

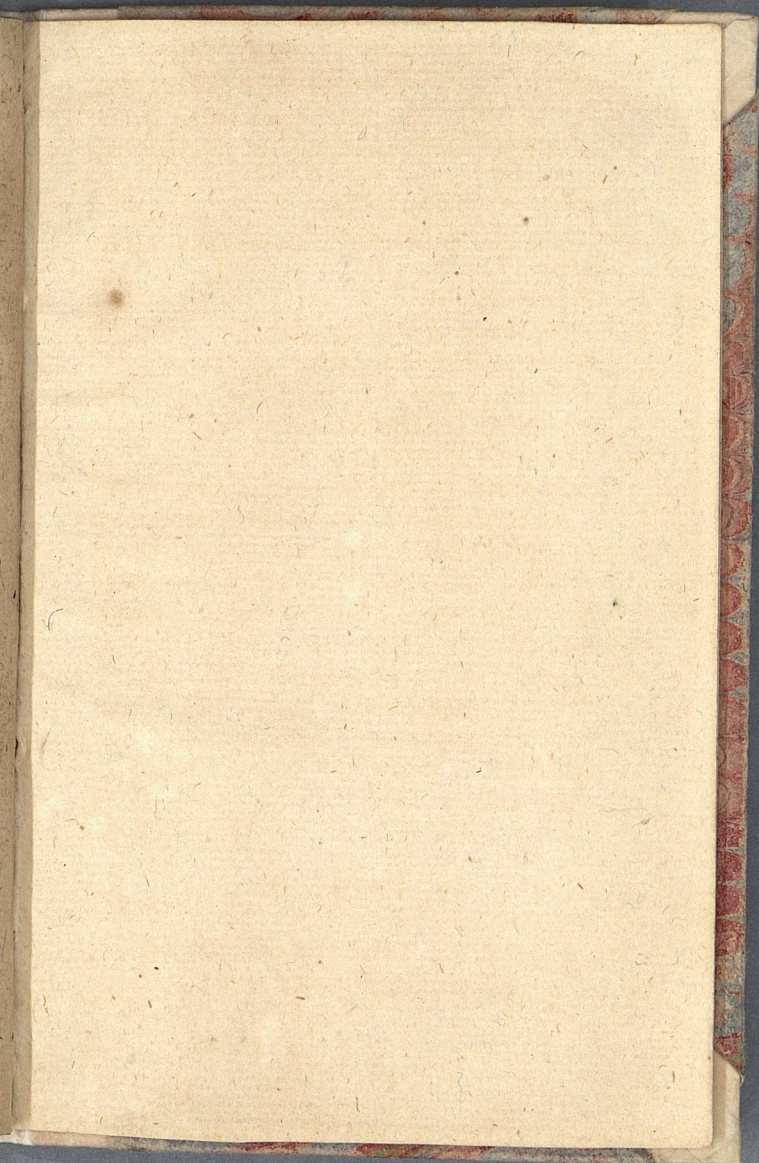
För Steenen / 103. 104. 105.

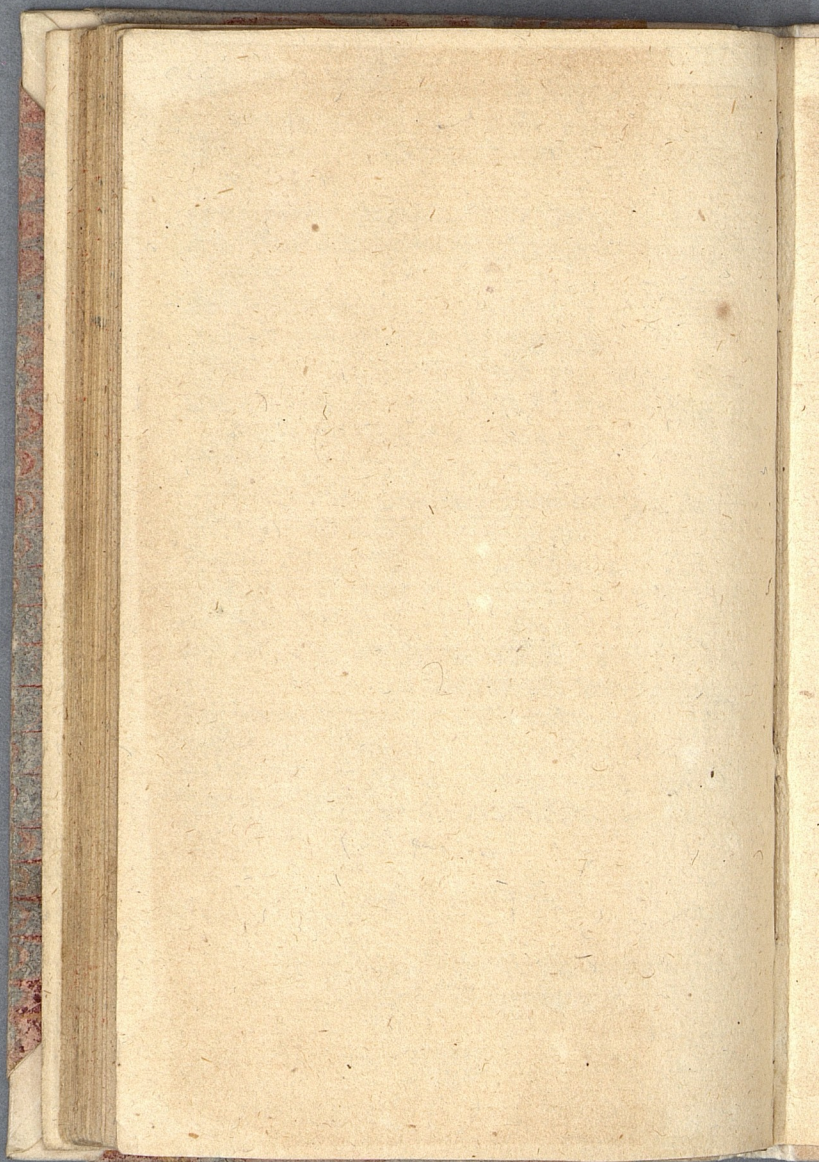
Thetta är som förretiligast sammanfattat / heem-
ställer den högste Guden / begynnelsen / brukat / och
åndan / önskar / och at den samma gode Guden
säcktes här til gifwa sin mildberijta wälsignesse så
här effter som här til. Twistlar innet vthan thetta
wäl hielpa skal / ther ther råte brukas. Och ther thet-
sa ringa medel til thet bästa vchende / och flitige bru-
kat warder / skal man ännu iilsee några flere och stö-
na Recepter frambringa / och ytterligare trycka lå-
ta / befaller här medh alla / som thetta bruka och låsa /
vthi Gud; milda protection aff Stockholm / den 14
Septemb. An. 1672.

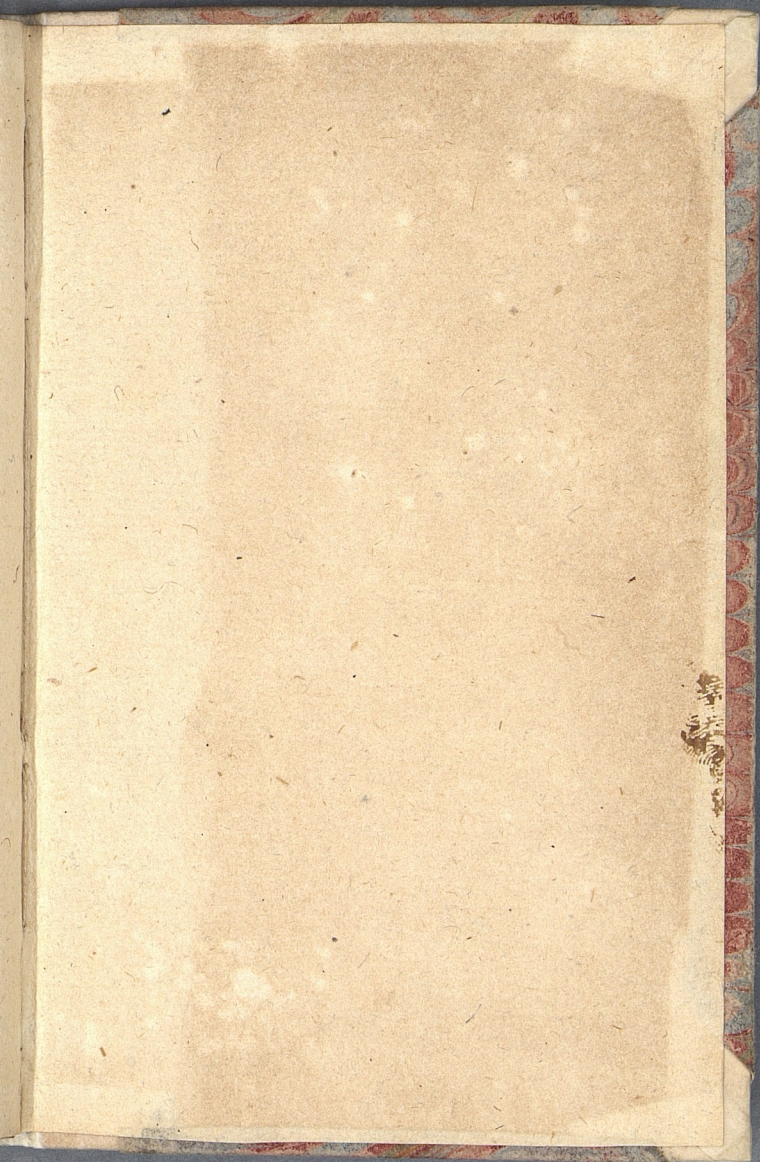
¶ Soli Deo Gloria.

Thetta finnes til köps vthi Rökemästares
Gården wid Rännarebahnen.

www.books2ebooks.eu